

Mag. Tatjana Lotrič Komac | Osnovna šola Naklo

Dolgo branje – poezija Franceta Prešerna in sočasno branje pripovedi o njem

Simultaneous Extensive Reading of Poetry by and Narrative about France Prešeren

Izvleček

Ključne besede:

poezija, France Prešeren,
domače branje,
dolgo branje,
projektno delo

Keywords:

poetry, France Prešeren,
home reading,
extensive reading,
project work

Poučevanje literarne klasike v luči literarnopedagoških usmeritev, osredotočenih na učenca bralca, spoštovanje njegovih interesov, pričakovanj, izkušenj, bralnih zmožnosti ter vzgoja bralne zmožnosti in kulture, predvsem pa motiviranje učencev za branje se v zadnjih letih zdijo vse večji izziv. V želji po večji zavzetosti učencev, predvsem pa potreba po poučevanju kakovostnega literarnega branja oz. razvijanju literarnobralne zmožnosti je vodila k pripravi in izvedbi projektnega meseca, v celoti posvečenega življenju in delu Franceta Prešerna. V nadaljevanju je opisan primer, ko se je aktiv slovenistik pri obravnavi del Franceta Prešerna odločil za sočasno branje pripovedi o njegovem življenju, in sicer z uzgodbeno biografijo *Resnica o Prešernu* Ivana Sivca, in to povezal s kulturnim dnevom, ki je vključeval ogled Prešernove hiše v Kranju in Prešernovega gaja.

Abstract

Teaching literary classics in light of literature pedagogy centred on the student-reader, respecting students' preferences, expectations, experiences, and reading abilities, fostering reading skills and culture, and, above all, motivating them to read has presented a growing challenge in recent years. The goal to boost student engagement and, more importantly, the necessity to teach quality literary reading or build literary reading skills led to planning and launching a project month devoted to France Prešeren's life and work. The following case study was conducted by a team of Slovenian teachers who, while discussing the poet's work, decided to simultaneously read a narrative about his life, i.e., a biographical narrative by Ivan Sivec *Resnica o Prešernu* (The Truth about Prešeren). This was followed by a cultural day, which included a visit to the Prešeren House in Kranj and the Prešeren Grove.

1 Uvod

Analiza opravljanja bralne značke, povezana s številom zlatih bralcev med devetošolci v zadnjem desetletju, je na šoli pokazala znaten upad, pri čemer se je meja opuščanja branja za bralno značko premaknila že na razredno stopnjo, medtem ko je bila pred leti še na prehodu med razredno in predmetno stopnjo. Skupaj z analizo dosežkov na NPZ, ki so nam že prav tako več let kazali pomanjkljivo bralno pismenost, je na šoli na več ravneh steklo akcijsko delovanje, ki bi dolgoročno pripomoglo k spremembi stanja. Tako smo po celotni vertikali začeli še bolj poudarjati usvajanje tehnike branja in besednega razumevanja, ki vodita k interpretacijskemu ter nato kritičnemu in ustvarjalnemu branju, pogosteje smo začeli vabiti učence v šolsko knjižnico, uvedli kratke prostovoljne delavnice, povezane z branjem in z literarnimi osebami, vpeljali bralno značko za učitelje.

Pri pouku slovenščine v 8. in 9. razredu pa smo na svetu staršev dobili soglasje za nakup ene knjige za domače branje, ki bi jo učenci dejavno uporabljali in brali tudi med

poukom. Utemeljitev nakupa knjige za domače branje staršem¹ je izhajala s stališča, da je knjiga tako na fizični kot simbolni ravni povezana z znanjem (Kepic Mohar, 2021), razvijanjem kompleksne literarne zmožnosti (Kračkar Vogel, 2020) in uporabo sodobnih didaktičnih strategij, s katerimi bo spodbujena optimalna miselna dejavnost učencev in hkrati njihovo individualno izgraževanje znanja (Kerndl, 2016). Za knjigo Ivana Sivca *Resnica o Prešernu* za 8. razred smo se odločile, ker ponuja 21 zgodb o pesniku in prav toliko njegovih pesmi, izpostavljene so zanimivosti, mestoma zgodovinski kontekst ter dodane ilustracije in fotografije, ki krepijo sporočilno moč knjige, hkrati pa se bomo h knjigi lahko vrnili tudi v devetem razredu ob obravnavi *Zdravljice*. Strinjanje staršev za nakup je pripeljalo do v nadaljevanju predstavljene zaokrožene obravnave učne snovi, v katero je bilo vključeno branje knjige za domače branje, obravnava vseh (letni pripravi za 8. razred predvidenih Prešernovih pesmi) in izpeljava kulturnega dne. Zasnova obravnave je nastala v aktivu slovenistik,² v nadaljevanju opisan primer pa je v celoti sicer nagovarjal 14 osmošolcev iz ene skupine, krovnje dejavnosti pa so bile enake za celotno generacijo.

Slika 1: »Strogo zaupna kartoteka«, ki so jo učenci dopolnjevali in izpolnjevali ob branju.

- Omeniti velja, da so starši na svetu staršev med drugim izražali splošno skrb glede motivacije za branje, ki je pogosto izhajala iz pričevanj, mnenj in opažanj, da so otrokom knjige zdijo predolge (npr. *NPP* – nisem prebral/-a, predolgo), zapletene in včasih historično oddaljene. Ob ponujeni priložnosti skupnega doživljanja, razumevanja in vrednotenja besedila so razumeli in uvideli priložnost za celovito doseganje ciljev pouka književnosti. Učiteljice slovenščine v 8. in 9. razredu sicer za jezikovni pouk ne uporabljamo delovnega zvezka, ampak smo izdelale svoje gradivo, tako da smo nakup knjige za domačo knjižnico v teh dveh letih utemeljile tudi s tem. Na svetu staršev je poleg utemeljitve uzgodbene biografije sledila še utemeljitev za nakup sodobnega mladinskega romana v 9. razredu (prvo leto: Evald Flisar: *Poglej skozi okno*, drugo leto: Damijan Šinigoj: *Kjer veter spi*, za skupino naprednejših bralcev pa Vinko Mödendorfer: *Sončnica*).
- Aktiv sestavljajo še kolegice Maja Bajd, Jasna Zupan, Tina Žagar Pernar. Usmeritve in načrt obravnav ter preverjanje in ocenjevanje so bili dogovorjeni, dejavnosti znotraj posameznih ur pa so bile izpeljane individualno, odvisno od značilnosti posamezne skupine učencev.

2 Predbralne dejavnosti – strogo zaupna kartoteka

V okviru predbralnih dejavnosti, ki so bile deloma povezane že z nakupom knjige,³ sem izpeljala diagnostično preverjanje, in sicer z naborom informacij, ki jih učenci že vedo o Francetu Prešernu, spomnili smo se na obisk Vrbe v 3. razredu, omenili stavbe, ki so po njem poimenovane in jih vidijo v Kranju ipd. Ogledali smo si naslovnico in kazalo knjige ter slikovno gradivo ob koncu knjige. Pozorni smo bili na dvodelnost, tj. na eni strani kratke pripovedi in na oblikovno drugačni podlagi zapisane posamezne Prešernove pesmi. Učencem sem predstavila okvirni načrt, ki je že predvideval branje v šoli in predlog za delo doma. Deloma sem predstavila kriterije uspešnosti in cilje, vendar so tudi učenci razmišljali o možnostih, orodjih in idejah za uresničitev in pridobivanje svojega znanja.

Domače branje smo vse učiteljice umestile v izdelavo pesnikov »kartoteke«, ki je »strogo zaupna« in zahteva popis vseh informacij, podatkov in podrobnosti iz pesnikovega življenja, zapisanih v knjigi. V ta namen so učenci dobili učne liste (pola A3), ki so pripravljeni tako, da se podatki med seboj povezujejo, združujejo in dopolnjujejo, zadnja (prazna) stran pa je namenjena bralčevim idejam, opažanjem, slikovnemu gradivu ipd.

3 Branje v šoli in doma

O srednji del obravnave in usvajanja novih znanj je ves čas potekal dvotirno, saj smo po eni strani obravnavali pesmi literarnega kanona (*Apel in čevljar*, *Povodni mož*, *Turjaška Rozamunda*, *Uvod h Krstu pri Savici*), po drugi strani pa so učenci deloma v šoli in deloma doma brali Sivčeve zgodbe. Spodbujala sem jih k samostojnemu branju po krajših etapah (Krakar Vogel, 2020) in pogovoru o prebranem v kombinaciji z dolгим branjem – torej branjem domačega branja tudi pri pouku. Dolgo branje smo začeli s pripovedmi o pesnikovem značaju, nato so učenci v skladu z dovoljenjem staršev ključne podatke v besedilu označevali s svinčnikom ali označevalcem besedila (ali so jih izpisovali), potem pa so zbrano zapisali na v kartoteki predvideno mesto. Sledila je primerjava in dopolnjevanje v parih ter kratka predstavitev. S tem so učenci dobili model za obravnavo ostalih pripovedi in bili seznanjeni s študijskim branjem (Pečjak, po Kepic Mohar, 2021) oz. poglobl-

jenim ali globokim branjem (Kovač, van der Weel, po Kepic Mohar, 2021), pri katerem se bralec poglobi v besedilo, išče povezave, dopolnjuje izpiske ter s kognitivnimi procesi gradi svoje znanje.

V naslednjih tednih smo posamezne Sivčeve pripovedi še prebrali skupaj v šoli (na različne načine – poleg glasnega tudi s tihim branjem), a se je kmalu izkazalo, da je nekatere učence Sivčevo pisanje nagovorilo in pritegnilo, da so preostale pripovedi zelo hitro prebrali in naredili predvidene naloge.

Pri obravnavah obveznih besedil, čemur je bila namenjena glavnina projektnega dela, sem izhajala iz klasičnega modela šolske interpretacije, pri čemer so bile uvodne motivacije/predbralne dejavnosti različne: branje odlomka, odstavka iz *Resnice o Prešernu* (učenci so imeli knjigo s seboj pri vseh urah), igra vlog z vrednotenjem na podlagi mnenja/stališča in/ali branje kratke strokovne razlage pesmi (*Apel in čevljar*), učiteljevo branje oz. povzemanje zapisa iz Valvasorja (*Povodni mož*), raziskovanje pomena imen Rozamunda, Ostrovrhar (*Turjaška Rozamunda*), lokalizacija in ilustrativno gradivo (*Uvod h Krstu pri Savici*) oz. posamezne dejavnosti iz i-učbenika za slovenščino za 8. razred. Po prvem učiteljevem estetskem branju ali poslušanju zvočnega posnetka je sledilo segmentirano razlagalno drugo branje. Pri tem je skrb povzročalo dejstvo, da v knjigi ob pesemskih besedilih ni slovarčka z razlago neznanih besed, a se je kmalu izkazalo, da je to lahko tudi priložnost za iskanje na Franu, prevajanje v sodoben jezik in tudi ugibanje z utemeljevanjem. Pri *Turjaški Rozamundi* so učenci besedilo sprejemali z napovedovanjem, saj tako lažje sprejemajo vsebino, razumejo motive in ravnanja glavne junakinje, tako da se šele v drugem branju posvečamo estetskemu učinku, povzemanju, vrednotenju besedila, analizi besedilnih podrobnosti in podrobnejši povezavi med književno osebo in zgodbo ter razlikami v primerjavi s *Povodnim možem*.

Izpostaviti velja, da je bila pri obravnavi kanonskih besedil ves čas možnost povezovanja razumevanja z medbesedilnim in biografskim kontekstom, saj so imeli učenci na voljo različne podatke, zapisane v pripovedih Ivana Sivca. Med obravnavo posameznih pesmi so doma prebrali pripoved ali dve. Učenci so podatke lažje in hitreje povezovali; učenci, ki so morda knjigo za domače branje že (predčasno) prebrali v celoti, so se spomnili tudi na katero izmed podrobnosti in jo omenili.

3 Knjigo so starši osmošolcev naročili na spletni strani založbe, ki jim je ponudila tudi popust. Večina staršev se je odločila za to obliko, posamezniki so jo kupili sami. V drugem letu smo omenili tudi možnost izposoje od prejšnje generacije in možnost uporabe Biblosa in sBiblosa.

4 Dejavnosti po branju

Dejavnosti po branju so bile povezane s posameznimi pesemskimi besedili, prav tako pa tudi s prebrano knjigo. S krajšimi nalogami so se učenci poustvarjalno odzivali na književna besedila, upovedovali so motive za ravnanje književnih oseb, obnavljali in povzemali dogajanje. Pri *Apelu in čevljarju* se je ponudila še priložnost za iskanje in prepoznavanje drugih sonetov v knjigi ter kratka utemeljitev, pri *Povodnem možu* in *Turjaški Rozamudi* pa poustvarjalno pisanje, ki mu je sledilo medvrstniško vrednotenje in izboljševanje besedila.

V ljubljanski Kazini

Predstavlja si, da se Urška in povodni mož po izginotju v Ljubljani pojavita v ljubljanski Kazini. Tam sta tudi lepa Rozamunda, ki še išče moža, in Prešeren, ki z galerije na plesišče spušča zbadljive verze. Bo kateri izmed teh listkov povzročil večji zaplet? Kako se bo dogajanje med dvema dekletoma zapletlo? Upoštevaj vsebinske značilnosti balade.

Napiši besedilo, dolgo najmanj eno stran, v katerem boš z lastnimi zamislimi/idejami nadgradil/-a dogajanje v Prešernovih pesmih *Povodni mož* in *Turjaška Rozamunda*. Besedilo členi na odstavke, pazi na jezikovno pravilnost, zato po koncu pisanja še enkrat preberi sestavek in popravi morebitne napake.

Slika 2: Eden izmed primerov navodil za poustvarjalno pisanje.

Poustvarjalno pisanje je bilo hkrati tudi priprava na pisanje naloge, ki je za celotno generacijo učencev sledila v naslednjih urah po obravnavanem sklopu. V zadnjih urah zakroženega sklopa ur pa smo se pripravili na obisk Prešernove hiše v Kranju in Prešernovega gaja, pri čemer so posamezni učenci iz knjige ob grobu ob vnaprej pripravljenem interpretativnem estetskem branju recitirali dve pesmi. Po obisku so posamezne informacije in podatke, ki so jih pridobili v muzeju, povezali in dodatno navedli v »kartoteki«.

Ponavljanje in preverjanje znanja sta potekala vzporedno, strnjeno pa, ko so učenci, razdeljeni v skupine, temeljne literarnovedne podatke o prebranih Prešernovih pesmih strnili v preglednico. Preskusili smo se tudi z nekaterimi izmed naštetih aktualizacij:

- Ali bi se Prešeren, če bi živel v današnjem času, odzval na dobrodelno akcijo Anina zvezdica? Zakaj tako meniš? Svoj odgovor podkrep s 3 podatki.
- Na katerih oddelkih v knjižnici bi si Prešeren danes lahko izposojal knjige, če bi jih hotel brati v originalih? (Namig: knjige so razporejene glede na jezikovne družine.)

- Na spletu poišči in preberi pogoje za opravljanje samostojnega odvetniškega poklica danes. Ali bi Prešeren danes lažje prišel do svoje odvetniške pisarne? Zakaj tako meniš?
- Na spletu poišči opis vojaškega pogreba (pogreba s častmi), ki velja v Sloveniji. Ali je imel Prešeren v tistem času z navedenim primerljivo zadnje slovo? Zakaj lahko tako trdiš?

Ob igri vlog so učenci na podlagi vseh zbranih podatkov, recepcije vseh besedil, tako Prešernovih kot Sivčevega, pripravili še kratke do 2-minutne predstavitve, kar jim ni bilo težko, saj so imeli veliko informacij, hkrati pa so se tako tudi veliko naučili. Drug drugega so poslušali, morda ob koncu kaj dopolnili, postavili vprašanje, učiteljica pa je podala povratno informacijo.

Šimon Prešeren iz Vrbe Triptevodaj o očetu, izpostavi domalo vasi. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja to osebo.	Mina Prešeren Triptevodaj o materi, izpostavi dopisovanje s snom. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja to osebo.
mladi Prešeren na Dunaju Triptevodaj o Trčermu, izpostavi učenje, poučevanje. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja ta čas.	Prešernove ljubezni (brez Julije) Triptevodaj o izbranim dekletu. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja to osebo.
grof Dubsky Triptevodaj o grofu, izpostavi darila. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja to osebo.	Matija Čop Triptevodaj o prijatelju, izpostavi enajna. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja to osebo.
Ljubljanska Kazina Triptevodaj o plesišču, izpostavi Prešernovo vedenje. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja ta kraj.	Julija Primic Triptevodaj o mazi, izpostavi čas do njene poroke. Dodaj simbol, predmet, snik; ki najbolje ponazarja to osebo.

Slika 3: Primeri lističev za vloge.

Učenci so v zvezek zapisali samovrednotenje o učinku pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja, pripravili pa so si tudi načrt učenja ter izbrani datum ustnega ocenjevanja znanja (v sicer določenih terminih), s čimer smo zaokrožili vse dejavnosti.

5 Sklep

Obravnava Prešernovih pesmi, povezana z dolgim branjem knjige Ivana Sivca *Resnica o Prešernu*, je v pouk slovenščine v 8. razredu vnesla zgoščeno, večplastno in ustvarjalno spoznavanje Franceta Prešerna. Uzgodbena biografija je ponudila branje pesemskih besedil z opombami, zgodbami, ilustracijami, fotografijami, pri čemer se je učencem pesnik prikazal tudi kot posameznik v prostoru in času, v odnosu do prijateljev, med študijem in tudi ob krivicah, razočaranjih. Učenci so razvijali vse spoznavne dejavnosti, skrb je bila namenjena tudi raznolikosti dejavnosti glede na taksonomske stopnje. Vse učiteljice smo bile s pripravljenim zelo zadovoljne, pozorne smo bile na časovno dinamiko in smo premišljeno razporejale dejavnosti, da se ne bi obravnava časovno preveč razvlekla. Knjigo *Resnica o Prešernu* smo uporabile drugače, vendar je prejšnje leto nismo tako dejavno vključile v pouk; učenci so jo prebrali doma, zapiske v kartoteki pa žal pogosto tudi prepisovali drug od drugega, zato je bilo nujno delo preoblikovati, nadgraditi. Najverjetneje se je »sodelovanje« glede zapiskov dogajalo tudi letos, a zaradi večje šolske vpletenosti, motivacije za pridobitev dobre ocene in možnosti sodelovanja v raznolikih dejavnostih ni bilo prisotno v tolikšni meri kot lani.

Učenci so v evalvaciji izpostavili veliko prednosti, predvsem to, da so imeli knjigo za domače branje ves čas ob sebi, da so brali tudi v šoli in da so imeli vse zbrano na enem mestu, saj je večina v knjigo pisala tudi zapiske. V branju zgodb so videli smisel, saj so uvideli pesnika tudi kot človeka, lažje so razumeli obravnavana pesemska besedila. Povedali so, da jim je všeč, da ima knjiga zapiske, da iz nje štrlijo drobni lističi, ki opozarjajo na posamezne informacije. Priznali so tudi, da jih je sprva napovedano tako dolgo delo prestrašilo, bali so se tudi neobvladljivosti vse snovi in ciljev, a so bili z doseženim na koncu zadovoljni, tudi zato, ker so jim bili jasno predstavljeni kriteriji uspešnosti.

Za v prihodnje velja razmisliti tudi o uporabi spletne učilnice, saj bi bilo denimo navedene primere aktualizacije lažje in primerneje umestiti tja; učenci bi hitreje (in z nekaj več učiteljeve pomoči) poiskali podatke na spletu, zato bi bila razmišljanja tudi kakovostnejša. Zagotovo bi lahko pisali Prešernovo kartoteko tudi v e-obliki, izdelovali njegov profil (oblikovno podoben kot na Instagramu) itd., a v tokratni izvedbi je bila prednost dana predvsem dolgemu branju.

S stališča širjenja bralne kulture med učenci ni zanemarljivo, da knjiga, ki je hkrati tudi pesniška zbirka, ostane v domači zbirki, da ponuja bogato slikovno gradivo in bodo učenci po njej lahko posegli tudi v poznejših letih šolanja.

Viri in literatura

Kepic Mohar, A. (2021). *Nevidna moč knjig: branje in učenje v digitalni dobi*. Cankarjeva založba.

Kerndl, M. (2016). *Sodoben pouk (književnost) in razlike med učenci*. BoMa.

Kraker Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Rokus Klett.

Lotrič Komac, T. (ur.) (2015). *I-učbenik za slovenščino v 8. razredu osnovne šole*, spletni vir. Zavod RS za šolstvo. <https://eucbeniki.sio.si/slo8/index.html>

Sivec, I. (2017). *Resnica o Prešernu*. Miš.
